С. А. МАШКАНАВА,
настаўніца ДУА «Суражская дзіцячы сад — сярэдняя школа імя Героя Савецкага Саюза М. П. Шмырова»
Віцебскага раёна

ЯКУБ КОЛАС. «ХМАРКА». Алегарычны змест і патрыятычны пафас твора

(урок у VIII класе)

Мэты: садзейнічаць разуменню вучнямі мастацкай адметнасці Коласавых «Казак жыцця» — спалучэнне алегарычнага і рэальнага, раскрыць ідэйна-філасофскі змест твора «Хмарка».

Задачы: спрыяць выпрацоўцы навыкаў аналізу твора, развіццю вуснага маўлення, аналітычнага мыслення; садзейнічаць выхаванню ў васьмікласнікаў пачуцця любові да роднага краю.

Абсталяванне: вучэбны дапаможнік для VIII класа, тэставыя заданні.

Тэхналогія: урок з элементамі развіцця крытычнага мыслення.

Эпіграф:

Не шукай ты шчасця, долі
На чужым, далёкім полі.

Янка Купала.

Ход урока

I. Арганізацыйна-матывацыйны этап.

Настаўнік. Мне вельмі прыемна зноў пабачыцца з вамі. Паглядзіце, калі ласка, адзін на аднаго. Мы разам — і гэта цудоўна! Усміхніцеся і праз усмешку паспрабуйце перадаць свой добры настрой нашым гасцям. Спадзяюся, вы ўсе падрыхтаваліся да заняткаў. А сёння ў нас не проста ўрок літаратуры, а ўрок жыцця.

II. Этап актуалізацыі раней вывучанага.

Выкананне тэставага задання.

Настаўнік. Перад тым як пачаць аналіз твора, прапаную вам выканаць тэставае заданне па тэме «Лірычныя жанры» (узаемаправерка).

Тэставае заданне

1. Што адлюстроўваюць лірычныя жанры?

а) Жыццё праз уражанні і пачуцці аўтара;
б) жыццё праз погляды і ўяўленні народа;
в) жыццё праз канфлікт герояў.

2. Што ў лірычным творы на першым плане?

а) Эмоцыі, перажыванні, рух пачуццяў;
б) падзеі;
в) тэма.

3. Якім словам старажытныя грэкі называлі вершы, якія чыталіся пад акампанемент ліры?

а) Акампанементыкос;
б) лірыкос;
в) эпас.

4. Што раскрывае перад намі лірычная паэзія?

а) Знешні выгляд чалавека;
б) унутраны свет чалавека;
в) апісанне прыроды.

5. Які твор, як правіла, не мае сюжэта?

а) Эпічны;
б) лірычны;
в) драматычны.

6. У якой форме звычайна пішуцца лірычныя творы?

а) Маналогу;
б) дыялогу;
в) маналогу і дыялогу.

7) Мова лірычных твораў найчасцей:

а) вершаваная;
б) празаічная;
в) празаічная і вершаваная.

Адказы: 1 — а; 2 — а; 3 — б; 4 — б; 5 — б; 6 — а; 7 — а.

III. Вывучэнне новай тэмы.

Настаўнік. Вы ўжо звярнулі ўвагу, што мы зноў звяртаемся да творчасці класіка нашай літаратуры Якуба Коласа. Твор «Хмарка» ўваходзіць у цыкл «Казкі жыцця». Чаму казкі? І чаму казкі жыцця? Цыкл «Казкі жыцця» складаецца больш як з трыццаці невялікіх твораў, якія пісьменнік ствараў на працягу амаль паўстагоддзя (1908—1956). Звярніце ўвагу на эпіграф да ўрока.

Як вы мяркуеце, што мы павінны зрабіць на ўроку і для чаго? *(Вучні фармулююць асноўныя задачы ўрока.)*

Галоўная думка ўрока: Бязмежны свет — дом для чалавека, які жыве ў непадзельным адзінстве з усім, што існуе навокал.

Гутарка па пытаннях.

1) Чаму казка Якуба Коласа «Хмарка» адносіцца да эпічных твораў? *(Казцы ўласцівы апавядальнасць, падзейнасць і займальнасць сюжэта.)*

2) Сваімі словамі перадайце, як адчувала сябе Хмарка ў падарожжы, з кім яна сустрэлася і якую праўду аб жыцці пачула. *(Хмарка была шчаслівая і вясёлая, не заўважала няшчасця іншых вакол сябе.)*

3) Што змянілася ў поглядах Хмаркі на жыццё пасля доўгага і далёкага падарожжа? *(Пасля нараканняў Арла Хмарцы зрабілася прыкра. Цяпер яна не адчувала сябе шчаслівай і вольнай.)*

4) Твор «Хмарка» — казка ці апавяданне? *(Казка.)*

5) Якая асноўная думка твора? *(Чалавек у пошуках гармоніі, у роздуме над праўдай і маной, над тым, што ёсць зло, а што дабро і што складае аснову жыцця як чалавека, так і прыроды.)*

6) Якую ролю ў творы адыгрываюць малюнкі прыроды? *(Малюнкі прыроды адыгрываюць вялікую ролю. У пачатку твора прырода паказваецца спакойнай, шматколернай, а ў канцы яна ўжо пажоўклая, зажураная.)*

7) У залежнасці ад чаго змяняюцца фарбы, адценні ў абмалёўцы прыродных з'яў? *(Фарбы змяняюцца ў залежнасці ад таго, як Арол расказвае Хмарцы аб нягодах і нястачах на зямлі. Ён вінаваціць ва ўсім бесклапотную Хмарку.)*

8) Параўнайце казку «Хмарка» і верш «Хмарка» Якуба Коласа. Што агульнае ў гэтых творах?

Хмарка

Па небе хмарка залатая
На сівер з поўдзеня плыла,
І ўздых палёў, жаданні гаю
У сабе хмурыначка нясла.

А сонца горача сушыла,
І сохлі нівы на палёх,
Даўно зямля дажджу прасіла,
Але яе не слухаў Бог.

І ўсё заціхла, ўсё чакала
Дажджу ад хмаркі паўднявой.
Хістацца краска перастала,
Прыпаўшы к долу галавой.

Глядзеў і лес, і луг з травою,
І ўсе расліны на зямлі:
Вось хмарка чыстаю слязою
Спадзе на зніклыя палі.

І ў неба дойдзе плач з туманам,
Што сінім дымам ціха зніс
Над цёмным лесам і курганам,
І ліне дожджыкам наніз.

Плыве хмурынка ў божым полі,
Як бы на моры астравок;
Яна ж не чуе крыку болі —
Яна схавалась за лясок.

1910

(І ў вершы, і ў казцы Хмарка паказана аўтарам бесклапотнай. Яна не заўважае гора іншых, тых, хто пакутуе, хто чакае яе з нецярплівасцю, каб пралілася дажджом на палі, гаі, зямлю, кветкі, лес.)

Фізкультхвілінка (гімнастыка для вачэй).

IV. Кантрольна-рэфлексійны этап.

1. Выкананне тэставага задання (узаемаправерка).

Тэставае заданне

1. Калі з'явілася Хмарка?

а) Увечары; б) раніцай; в) ноччу.

2. Чым спачатку была Хмарка?

а) Маленькім беленькім камячком;
б) вялікім пухнатым воблакам;
в) чорным камячком.

3. Колькі Хмарка плыла па небе?

а) Два дні;
б) пяць дзён;
в) увесь дзень.

4. Што ўбачыла Хмарка?

а) Горы; б) лес; в) возера.

5. Да каго прыхілілася Хмарка?

а) Да дрэва; б) да скалы; в) да слупа.

6. Хто размаўляў з ёй?

а) Арол; б) Сокал; в) Верабей.

7. Як адчувала сябе Хмарка пасля наракання Арла?

а) Добра; б) сумна; в) прыкра.

8. Куды яна прыляцела?

а) У свой край;
б) на чужыну;
в) засталася на гары.

9. Каго павучаў стары Дуб?

а) Арла; б) Бусла; в) Хмарку.

Адказы: 1 — б; 2 — а; 3 — в; 4 — а; 5 — б; 6 — а; 7 — в; 8 — а; 9 — б.

2. Складанне сінквейна да слова «хмарка».

Хмарка
Бесклапотная, шчаслівая.
Не заўважае, не бачыць, бадзяецца.
Шчаслівая хмарка не заўважае
цяжкага жыцця навокал.
Чужына.

Ліст самаадчування

1. Ці спадабаўся вам урок? ________
2. На якую адзнаку вы працавалі на ўроку?
____
3. Ацаніце ваш настрой на ўроку ў балах:
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

V. Дамашняе заданне. Прачытаць яшчэ адно апавяданне з цыкла «Казкі жыцця», падрыхтаваць яго аналіз.